

Visoka škola elektrotehnike i
računarstva strukovnih studija
Beograd

Dijagnostički postupci utvrđivanja neispravnosti vozila

Osnovi dijagnostike vozila

(Tehnički) sistem

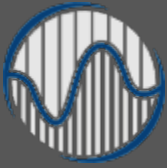
- Sistem predstavlja skup elemenata predstavljenih kao celina, koji su međusobno potpuno ili delimično spregnuti i svi zajedno služe istoj svrsi.

Podsistem

- Podsystem predstavlja skup elemenata koji su sistem za sebe ali i deo većeg sistema.

Moguća stanja sistema (podsystema)

- Stanje u otkazu
- Stanje u radu

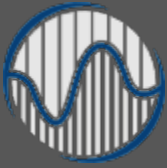
Osnovi dijagnostike vozila

Održavanje

- Održavanje podrazumeva skup najraznovrsnijih postupaka koji se primenjuju radi odlaganja ili potpunog sprečavanja nastanka neispravnosti (kvara) tehničkog sistema (vozila).
- Održavanje omogućava da se sistem iz “stanja u otkazu” vrati u “stanje u radu”.

Održavanje motornih vozila

- Tehnologija održavanja motornih vozila bavi se postupcima (procedurama) održavanja i njihovog sprovođenja. (servisna uputstva, neophodni alati...)

Osnovi dijagnostike vozila

Održavanje motornih vozila - uzroci

- Na vozilu se u toku eksploatacije javljaju neispravnosti (otkazi ili kvarovi) tj. stanja kada vozilo nije sposobno da izvršava zadatu funkciju unutar granica dozvoljenih odstupanja. (npr. zakonski definisane granice-tehnički pregled, granice definisane specifikacijom proizvođača...)

Kvarovi motornih vozila

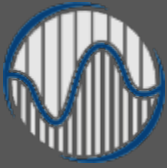
- Kvarovi vozila (tehničkog sistema) obično nastaju kada neki od njegovih sastavnih delova (podsystemi, sklopovi, elementi) ne izvršavaju funkciju cilja.
- Ovo može biti prouzrokovano neispravnostima tih elemenata ili neispravnostima veza između različitih elemenata koji sačinjavaju ceo sistem (vozilo)

Osnovi dijagnostike vozila

Tipovi kvarova (otkaza)

- Delimični otkazi (događaju se relativno često)
  - otkazi pojedinačnih elemenata ili veza između njih
  - otkazi funkcionalnih celina (podsistema)
- Otkaz celog vozila (sistema) (događa se veoma retko)
  - Nakon otkaza pojedinačnih elemenata ili njihove veze dolazi do otkaza viših funkcionalnih celina (podsistema) što konačno dovodi do otkaza celog sistema tj. vozila.

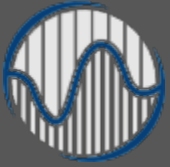
Osnovi dijagnostike vozila

Kod motornih vozila se kao posebno značajne posmatraju performanse koje zavise pre svega od:

- Starosti vozila
- Pređenog puta

Iz prakse je poznato da starija vozila nisu u stanju da obezbede iste performanse kao i nova vozila. (performanse se ne odnose samo na snagu!) Ovo je razlog za postojanje propisa:

- Homologacijski propisi - odnose se na nova vozila
- Saobraćajni propisi - odnose se na vozila u eksploataciji

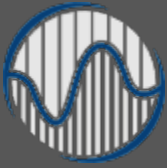

Osnovi dijagnostike vozila

Umanjenje radne sposobnosti vozila za posledicu ima:

- Umanjenje performansi
- Smanjenje bezbednosti
- Smanjenje ekonomičnosti
- Povećavanje troškova korišćenja i održavanja

Sve ovo u funkciji starosti i pređenog puta.

Osnovi dijagnostike vozila

Klasifikacija uzorka otkaza:

- Ugrađene mane – rezultat sopstvene slabosti sistema koja može da bude prouzrokovana:
  - Greškama pri projektovanju
  - Greškama pri izradi (materijala, delova, sklopova, agregata)
- Neadekvatna upotreba
- Habanje, zamor ili starenje
- Sekundarni otkazi. Otkazi koji se javljaju kao posledica primarnih otkaza.
- Slučajni otkazi

Osnovi dijagnostike vozila

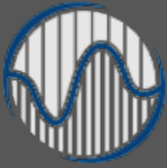
Dijagnostika – postavljanje dijagnoze

- Postavljanje dijagnoze predstavlja postupak koji **prethodi** svakoj pojedinačnoj operaciji održavanja, odnosno predstavlja njenu prvu fazu.
- Ono se sastoji od utvrđivanja stanja svakog dela sistema u zavisnosti od prirode operacije održavanja, bez obzira da li se tom operacijom zadržava zatečeno stanje ili se sistem vraća u propisano stanje.
- Osnovni zadatak dijagnostike vozila je utvrđivanje stanja vozila ili pojedinih njegovih sistema i komponenata bez rasklapanja i ako je moguće bez prekida rada vozila.

Osnovi dijagnostike vozila

- Zbog složenosti strukture vozila od posebnog je interesa da se identifikuje, blagovremeno definiše, odnosno da se što tačnije utvrdi **trenutak** nastanka određene promene.
- Veoma je važno da se spoznaju svi mogući negativni efekti te promene na ukupnu efektivnost sistema, performanse, pouzdanost, bezbednost, troškove...
- Prilikom utvrđivanja stanja pored najsavremenijih tehničko-tehnoloških dostignuća i dalje se koriste subjektivna znanja, iskustva i osećaj dijagnostičara.

Osnovi dijagnostike vozila

Postupci obuhvaćeni dijagnostikom vozila

- Postupci čiji se cilj ograničava samo na utvrđivanje ispravnosti sistema (utvrđuje se da li je sistem u stanju “u radu” ili u stanju “u otkazu”)
- Postupci koji pored utvrđivanja da li je sistem u otkazu omogućavaju i pronalaženje uzroka neispravnosti.

Osnovi dijagnostike vozila

- Dijagnostika se u suštini svodi na uspostavljanje veze između posmatranog objekta i njegovog kvara.
- Sa stanovišta poznavanja stanja vozila od prioritetnog značaja su promene njegovih izlaznih karakteristika.

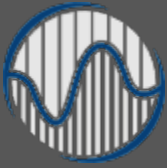
Posebno su interesantne promene stanja sistema koje su rezultat promena u radnim procesima koji se u njemu odvijaju, kao i u procesima gde se redovno javljaju kao tzv. prateći procesi radnih procesa na vozilu.

Osnovi dijagnostike vozila

Dijagnostičke metode

- Osnova za kvalitetnu dijagnostiku stanja vozila je merenje odabranog parametra i poređenje izmerenih vrednosti sa prethodno utvrđenim normativima. (veoma je bitan pravilan izbor normativa kao i upotreba mernih instrumenata)
- Dijagnostika se ne može vršiti u bilo kojim uslovima. Neophodno je obezbediti tačno propisane uslove u kojima se od sistema očekuje da ostvari propisane performanse (ili radne režime).
- Zaključak je da je uporedo sa merenjem dijagnostičkih parametara neophodno kontrolisanje uslova u kojima se određuju performanse sistema.

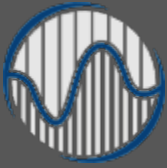

Osnovi dijagnostike vozila

Podela dijagnostičkih metoda

Predmet dijagnostike može biti celo vozilo ili neki njegov deo, pa na osnovu toga dijagnostičke metode mogu biti **opšte** ili **lokalne**:

- **Opšta** dijagnostička metoda koristi se u slučajevima kada se želi utvrditi opšte stanje vozila (u radu ili u otkazu) bez jasne identifikacije same neispravnosti ili uzroka - "ekspres dijagnostika"
- **Lokalna** dijagnostička metoda se koristi u slučajevima kada se želi utvrditi i vrsta otkaza, kao i mesto i uzrok.

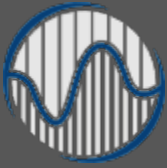

Osnovi dijagnostike vozila

Vrsta dijagnostičke metode zavisi od stanja sistema koja se utvrđuju, kao i od dijagnostičkih parametara pomoću kojih se to stanje opisuje.

Univerzalne dijagnostičke metode:

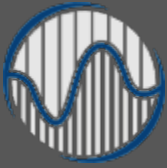
- Energetske
- Vibro-akustičke
- Toplotne
- Stroboskopske

Osnovi dijagnostike vozila

Specijalne dijagnostičke metode:

- Geometrijska metoda
- Metode za određivanje stepena propustljivosti ili zaptivanja
- Električna metoda
- Metoda za određivanje hemijskog sastava ili koncentracije štetnih materija.

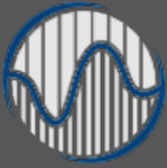

Osnovi dijagnostike vozila

Podela dijagnostike prema vrsti podsistema:

- Dijagnostika motora
- Dijagnostika sistema šasije (sistem za prenos snage, sistem za kočenje, nosećeg sistema, sistema za upravljanje)
- Dijagnostika sistema karoserije

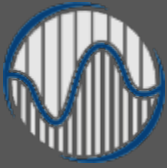
Najsveobuhvatniji je dijagnostički sistem motora koji zauzima više od 50% resursa EUJ (ECU). Razlog su propisi koji se tiču emisije izduvnih gasova.

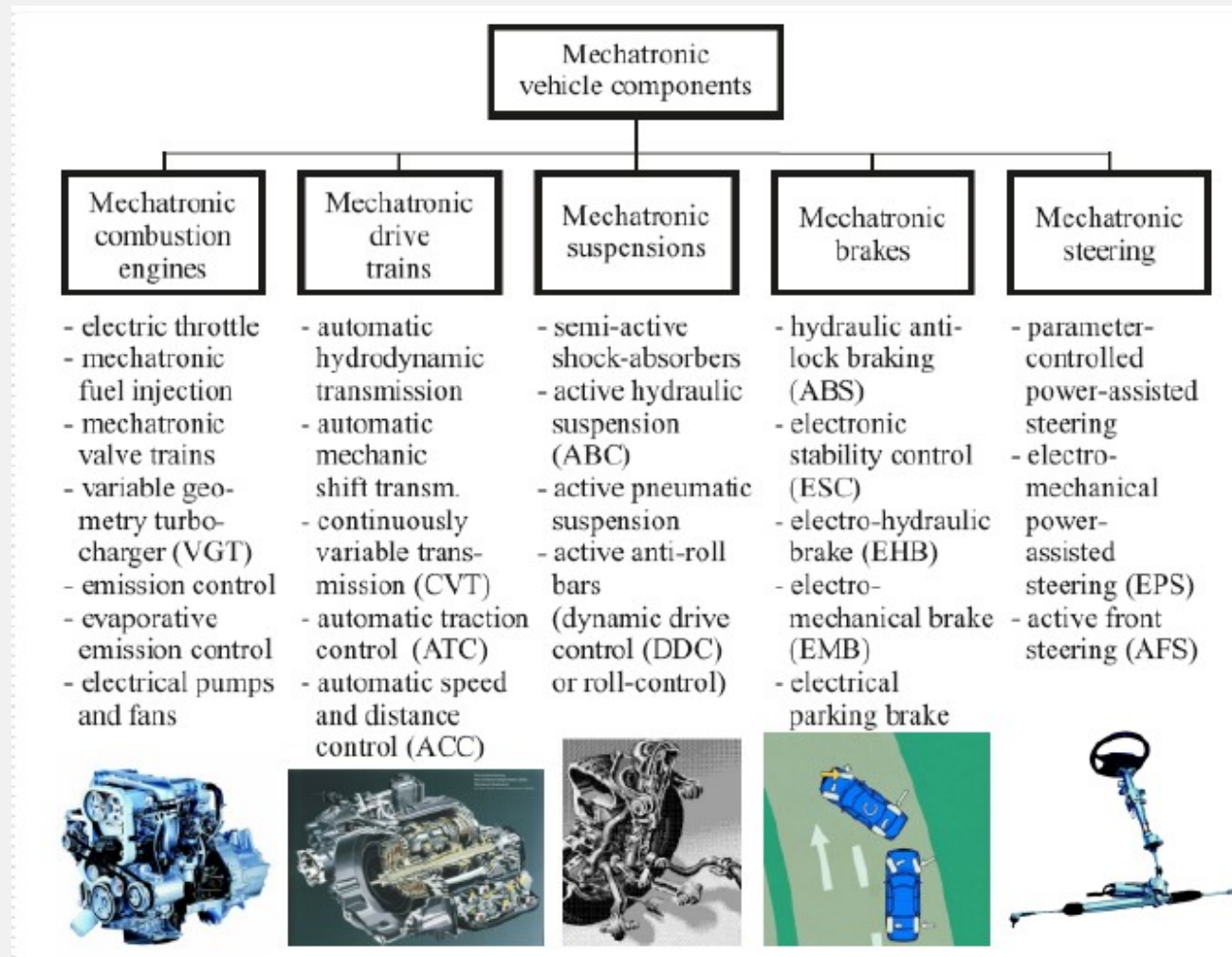
Osnovi dijagnostike vozila

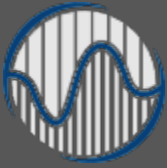
Mehatroničke komponente vozila

- Tendencija razvoja savremenih vozila vodi u pravcu povećavanja broja električnih i elektronskih E/E sistema i komponentenata.
- 1995. godine udeo E/E komponentenata je bio oko 20%. 2014. godine oko 35%
- Procenat udela E/E komponentenata se ispoljava ili kroz pojavu novih sistema ili kroz zamenu mehaničkih, hidrauličnih i pneumatskih komponentenata E/E komponentama.
- U praksi se pokazalo da ovo utiče na pouzdanost vozila kao sistema, ali se sa druge strane omogućava primena naprednih dijagnostičkih funkcija.

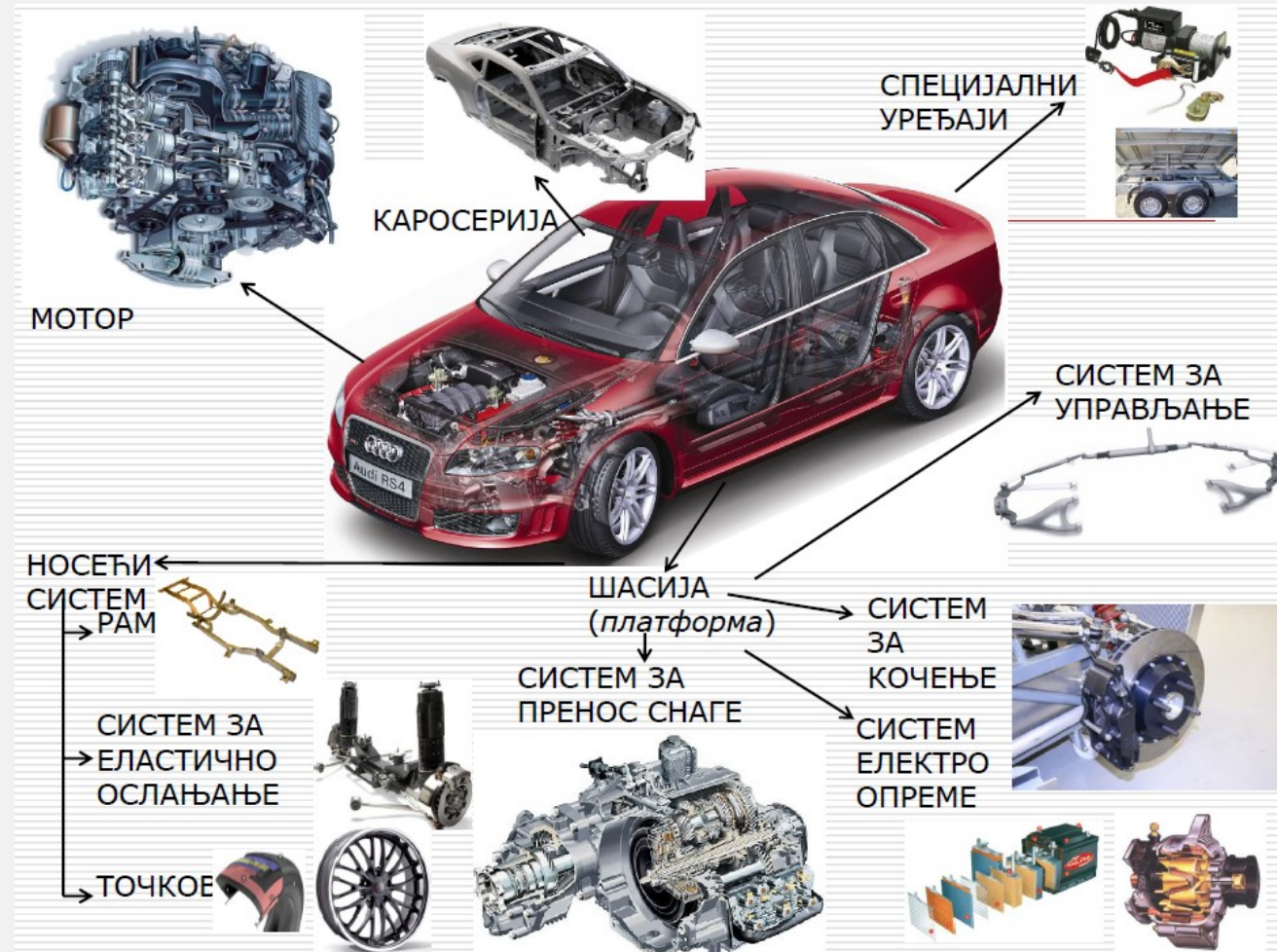

Osnovi dijagnostike vozila

Osnovi dijagnostike vozila

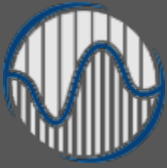

Osnovi dijagnostike vozila

Mehatroničke komponente vozila

- Pre pojave mehatroničkih komponenata stanje motora je bilo moguće utvrditi samo na osnovu nekoliko veličina koje su merene – pritisak ulja, temperatura rashladne tečnosti, napon električnih sistema.
- Uvođenjem analognog sistema upravljanja radom motora 1967. i digitalnog 1979. mogućnosti utvrđivanja stanja motora su značajno porasle.
- 1998. godine u SAD, zakonski propisi po pitanju emisije izduvnih gasova uslovile su primenu *on-board diagnosis* (OBD) na motorima, a u Evropi od 2000. godine pod nazivom EOBD.

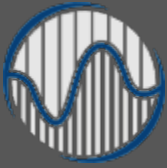
Osnovi dijagnostike vozila

Mehatroničke komponente vozila

- Navedeni propisi, između ostalog, podrazumevaju reviziju propisa po pitanju dozvoljenih granica izduvnih gasova na svakih 4-5 godina.

Posledica ovakvih propisa je razvoj varijabilnih sistema motora:

- Varijabilni usis
- Varijabilno otvaranje ventila
- Varijabilna recirkulacija izduvnih gasova
- Varijabilni turbo punjači
- Razvoj sistema za recirkulaciju izduvnih gasova

Osnovi dijagnostike vozila

Mehatroničke komponente vozila

- Veliki broj ovakvih komponenata je uticao na pouzdanost motora i značajno je otežao način upravljanja motorom, ali i utvrđivanja stanja motora.

Ovu pojavu je pratio razvoj **autodijagnostičkih sistema!**

Osnovi dijagnostike vozila

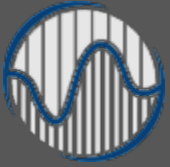
Metode tehničke dijagnostike mogu se primeniti na dva načina:

1. Stalna ili permanentna dijagnostika (on-board):

- Dijagnostički sistem ugrađen u vozilo
- Na osnovu dobijenih parametara kontroliše stanje najvažnijih sklopova za vreme njegovog rada
- Sprovodi trenutnu analizu
- Prekid rada sistema vozila zbog dijagnostikovanja nije potreban

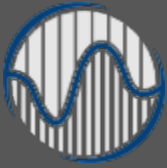
2. Periodična dijagnostika (off-board):

- Mere dijagnostike se primenjuju posle određenog vremena rada sistema ili posle propisanih izvršenih radova (u servisu, radionici)
- Vozilo se isključuje iz procesa rada
- Neophodna je specijalizovana oprema i obučeno osoblje

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

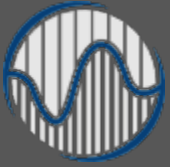
- Praćenje stanja i dijagnostika grešaka u radu EUJ može se podeliti na:
  - Dijagnostiku E/E komponenata
  - Dijagnostiku podsistema vozila
- E/E komponente su povezane sa EUJ i nad njima se može direktno vršiti monitoring i dijagnostika
- Praćenje rada i dijagnostika podsistema vozila zahteva specijalnu analizu signala ili vrednovanje nekoliko različitih signala.

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

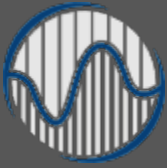
- EUJ ima programiranu – utvrđenu rutinu za **detekciju** greške i ukoliko je moguće **dijagnostiku**.
- **Detekcija greške** podrazumeva da je na nekoj komponenti merenjem utvrđena greška.
- Ukoliko je lokacija greške, njena veličina i vreme nastanka određena – determinisana radi vrednovanja simptoma onda se radi o **dijagnostici stanja**.
- **Greška** podrazumeva nedozvoljeno odstupanje najmanje jedne karakteristike sistema.
- **Neispravnost** podrazumeva trajni prekid sposobnosti sistema da obavlja svoju funkciju.

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

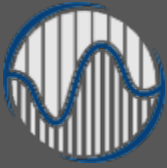
- Detektovane i dijagnostikovane greške se u obliku koda smeštaju u privremenu memoriju EUJ zajedno sa uslovima rada i okoline u kojima su nastale uz naznaku da li se radi od stalnoj ili privremenoj grešci.
- Važne greške se saopštavaju vozaču preko MIL-a.
- Dalje akcije zavise od važnosti greške.
- Kada se radi o emisiji izduvnih gasova, vozač se obavezno obaveštava o nastaloj grešci nakon trećeg ciklusa vožnje.

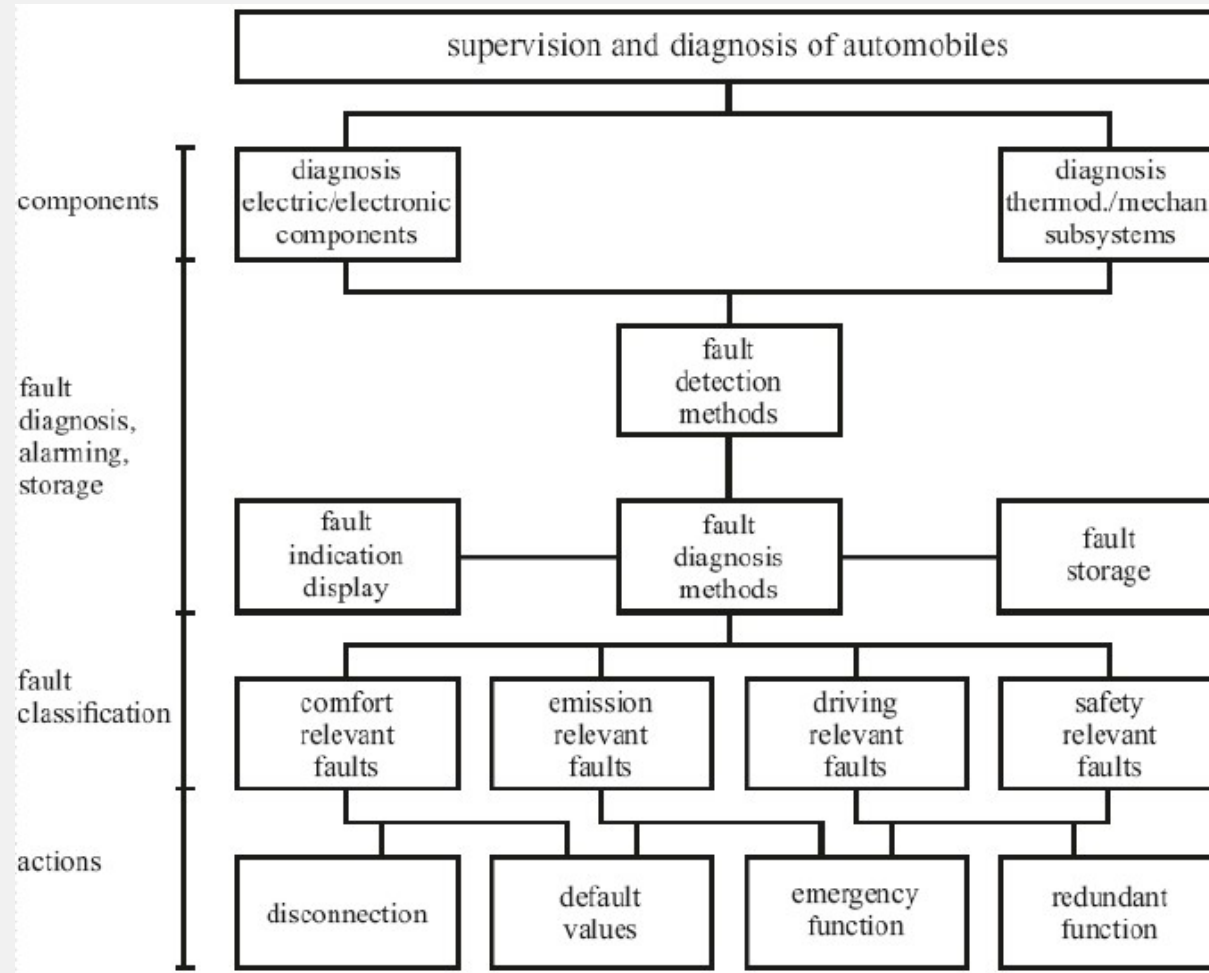
Osnovi dijagnostike vozila

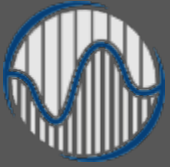
On-board dijagnostika vozila

- Hitne funkcije podrazumevaju rad motora u zaštitnom režimu (ograničen broj obrtaja motora...).
- Bezbedonosne funkcije podrazumevaju rad sa dodatnim sistemima (dupli senzor na pedali akceleratora).

Osnovi dijagnostike vozila

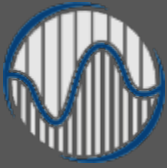

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

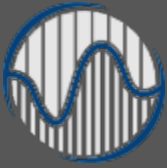
- Status senzora, konektora i kablova se proverava vrednovanjem ulaznih signala.
- Kratak spoj ili prekid se može odmah utvrditi.
- Izmerene vrednosti se upoređuju sa dozvoljenim vrednostima, a verodostojnost se proverava upoređivanjem sa drugim povezanim merenjima. Na ovaj način se proveravaju izlazni signali senzora.

Osnovi dijagnostike vozila

On-board dijagnostika vozila

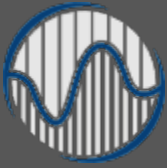
- Veliki broj dijagnostičkih funkcija EUJ se primenjuju u svrhu **samodijagnostike**.
- Komponente kao što su mikroprocesori, memorije i sistemi komunikacije (protokoli) su pod stalnim nadzorom.
- Pojedine test procedure se aktiviraju pri samom startu motora i/ili po prekidu njegovog rada.
- Bezbedonosno važni mikroprocesori imaju paralelni procesor koji ga proverava.

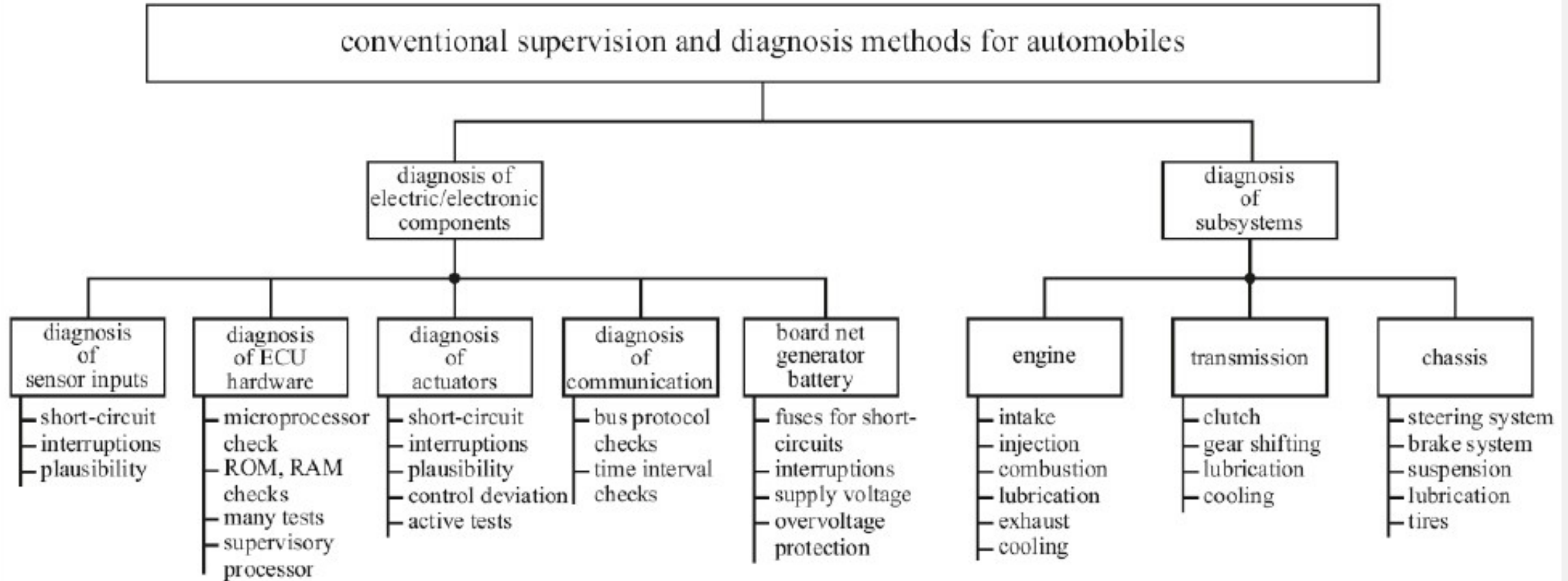
Osnovi dijagnostike vozila

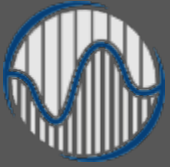
On-board dijagnostika vozila

- Aktuatori se proveravaju na sličan način kao i senzori.
- Dijagnostika komunikacije između EUJ i senzora i aktuatora je deo BUS protokola.
- Nadgledanje akumulatora i generatora sprovodi se uglavnom merenjem napona napajanja.

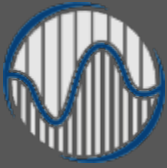
Osnovi dijagnostike vozila

Osnovi dijagnostike vozila

Off-board dijagnostika vozila

Osnovi dijagnostike vozila

- **Off-board dijagnostika** motora se sprovodi u servisnim stanicama – radionicama.
- Koristi se specijalizovana oprema
- Dijagnostička oprema se povezuje na EUJ motora preko serijskog interfejsa koji se nalazi u kabini vozila sa vozačeve strane.
- Komunikacijski protokoli su standardizovani i u Evropi se primenjuje ISO9141-2, a u SAD SAE1850.
- Nakon inicijacije sa EUJ, mogu se očitati greške, očitati parametri rada motora/vozila i testirati aktuatori.
- Moguće je vršiti analizu stanja na nivou signala (osciloskop, strujna klešta...)

Hvala na pažnji!

